

VIZE 2020 DLOUHOVĚKOST

MUDr. Milan Cabrnach

Tento programový dokument vzniká v otevřené diskusi odborníků a politiků jako podklad pro práci Občanské demokratické strany. Zabývá se celým komplexem společenských změn spojených s prodlužováním života, s dlouhověkostí.

Termín dlouhověkost jsme použili úmyslně namísto často užívaného termínu stárnutí. Stárnutí bývá mylně vnímáno jako problém, kterého je potřeba se zbavit, nějak se s ním vypořádat. Stárnutí přináší komplikace, dopady na důchodový systém, méně produktivních a více potřebných občanů, rostoucí potřebu lůžek v nemocnicích, léčebnách a ústavech, větší výdaje na léky.

Nabízíme „nový“ termín dlouhověkost jako výraz pro náš společný úspěch. Stáří není nemoc, ale přirozený výsledek toho, že jsme neumřeli mladí.

Žijeme déle, než kdykoli předtím. Je to výsledek lepších životních podmínek, vyšší životní úrovně, lepší vzdělanosti a přístupu k informacím, vyšší bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zdravějšího životního stylu, kvalitnější a dostupnější zdravotní péče.

Proč vlastně žijeme déle, jaký to má smysl? Žijeme déle než kdykoli předtím, a to nemusí znamenat, že budeme déle nemocní a bezmocní, déle závislí na důchodech a péči druhých. Žít déle může stejně tak dobře znamenat déle se radovat ze života, déle být prospěšný sobě, své rodině a celé společnosti.

„Dlouhověkost není pro společnost komplikací, proti které se máme bránit, ale úspěchem, který můžeme využít“

Senioři budou v příštích desetiletích tvořit stále významnější díl společnosti. Vážíme si práce, kterou odvedli, a zkušeností, které mají. Senioři chápeme jako plnohodnotné členy společnosti. Tvoří velkou pracovní sílu, kvalifikovanou a zkušenou. Je důležité, aby se mohli na trhu práce uplatnit podle svých možností a své vůle. Senioři jsou také spotřebitelé, kteří na trhu rozhodují o úspěšnosti výrobků, a v neposlední řadě i voliči, kteří ve volbách rozhodují nejen o sobě a své budoucnosti, ale o budoucnosti celé společnosti.

Nemůžeme se vyhnout realitě. Ve společnosti, díky jejím úspěchům, bude narůstat poměr starých k mladším. Pokud nebudeme situaci odpovědně řešit, může se prohlubovat mezigenerační napětí. Mladí budou totiž muset nejen „živit“ více důchodců než dnes, ale také splácet veřejné dluhy, které dnes my, budoucí důchodci, neodpovědně vytváříme. Hlavní cestou k řešení musí být zvyšování produktivity jejich práce.

Většina seniorů, uvádí se cca 97 % ve skupině mezi 65 a 74 lety, jsou zdraví a soběstační lidé. Často jsou tito zdraví a soběstační senioři svým způsobem diskriminováni, když se společnost, politici a veřejné zdroje soustředí pouze na ty cca 3% seniorů, kteří potřebují péči. Plným právem očekávají senioři rovnoprávné a důstojné postavení ve společnosti. Zdraví a soběstační senioři možná již nejsou tak rychlí a draví, naproti tomu mají velké zkušenosti a znalosti. Každý rozumný zaměstnavatel si cení starších pracovníků, kteří své zkušenosti předávají mladým a doplňují jejich nedočkavost svou rozvahou.

„Vytvoříme legislativu, která nebrání svobodné dohodě mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem“

Úkolem společnosti je vytvořit takovou legislativu, která nebrání svobodné dohodě mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, umožní nalézt i pro starší pracovníky takovou pracovní dobu a další pracovní podmínky, které jim umožní pracovat tak dlouho a tolik, kolik budou chtít. Své místo má i aktivní podpora zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají starší pracovníky. Budeme vždy hájit základní princip: „pracovat se musí vždy vyplatit“ a doplníme ho logickým „dávat práci se musí vždy vyplatit“.

„Pracovat se musí vždy vyplatit; dávat práci se musí vždy vyplatit“

Naše společnost se velice rychle vyvíjí. Překotně nastupují nové technologie, nové znalosti. Každý občan se s tímto pokrokem musí vyrovnat. Pro starší občany je to stejně důležité jako pro mladé, a možná trochu méně snadné. Je proto namístě podporovat přístup ke vzdělávání ve všech věkových kategoriích. Zvláštní místo mají komunikační a informační technologie, jmenovitě mobilní telefony a práce s internetem. Kontakt s blízkými, ale i s úřady a dalšími, je pro každého zásadní, s akcentem na občany s omezenou mobilitou. Schopnost hledat a nacházet informace na internetu, rozděluje podle některých společností více, než před několika desetiletími znalost psaní a čtení. V politice dlouhověkosti je vzdělávání a školení seniorů v práci s komunikačními a informačními technologiemi na předním místě.

„Podporujeme vzdělávání seniorů“

Každý z nás chce být užitečný. Moudrá společnost umí využívat zkušeností svých seniorů. Je pochopitelné, že ne všichni mohou či chtějí pracovat. Můžeme využít potenciál seniorů i mimo vlastní práci. Budeme podporovat zapojení starších občanů do výchovného procesu ve školách na všech úrovních. Starší lidé mohou přirozenou formou sdělovat dětem své životní

zážitky a předávat jim své zkušenosti. Některé obce již připravily programy, kde žáci škol učí seniory pracovat s počítači a internetem, a ti jim to oplácejí, když je učí háčkovat, vyšívat či plést pomlázky. Podporujeme i projekty dobrovolnické pomoci mezi seniory a projekty sociálního podnikání.

Dnešní i všechny budoucí generace seniorů musí vědět (a být schopni plánovat) jaké důchody budou mít pro zajištění kvalitního života ve stáří, kdy už se nebudou moci spolehnout na pracovní výdělků. Naše důchody jsou extrémně závislé na státem organizovaném průběžném systému. Tato situace je dlouhodobě neudržitelná, a proto musíme pokračovat v důchodové reformě směrem k vícezdrojovému systému.

„Dnešní průběžný důchodový systém nezajistí důstojné stáří příštím důchodcům“

Má-li důchodový systém v budoucnosti zajistit důstojné stáří, nemůžeme si nalhávat, že vystačíme pouze se státním průběžným systémem. Do důchodového systému budeme muset dávat více soukromých prostředků, a to na ryze individuální a dobrovolné bázi. Prosazujeme různé formy připojištění a spoření na důchod včetně většího zapojení zaměstnavatelů.

Zvláštní kapitolou je bydlení seniorů. Nejde jen o bezbariérové a dobře fyzicky dostupné byty. Zvláště v některých, větších městech, není dostatečná nabídka bytů vhodných pro seniory svou velikostí a cenou. Velké byty v atraktivních centrech se pro jejich obyvatele po odchodu do důchodu stávají finančně neúnosné.

„Podporujeme vhodné bydlení pro seniory“

Budeme podporovat obce i soukromé investory v programech hledání a vytváření vhodného bydlení pro seniory. Současně varujeme před nevhodným, možná i nedobrovolným izolováním seniorů a umělým vytvářením uzavřených a od ostatního života oddělených seniorských sídlišť.

Jedním z doprovodných jevů dlouhověkosti je osamění. S rostoucím věkem přibývá těch, kdo ztratili životního partnera a žijí sami. Hledáme příklady, které ukazují, jak může být starší občan užitečný druhým. Ať už je to pomoc v domácnosti, s výchovou dětí, ve školkách i školách, nebo pomoc jiným, potřebnějším seniorům či zdravotně postiženým. Naše babičky a dědové často umí věci, které již my neumíme, a mohou je naučit naše děti.

„Podporujeme projekty mezigeneračního propojování“

Budeme aktivně podporovat projekty mezigeneračního propojování a zapojování především osamělých seniorů do společnosti. Jednou z cest propojování nejen osamělých seniorů je využívání komunikačních technologií. Prosadíme dostupnost kvalitního připojení k internetu pro seniory tak, aby mohl být využíván v rámci služeb dlouhodobé péče (telemedicína, tísňová volání a další) i pro běžnou komunikaci mezi seniory.

„Kvalitní dostupné připojení k internetu pro všechny seniory“

Ke stáří pochopitelně patří jistá omezení. Stárnoucí lidé se kromě osamělosti nejvíce obávají ztráty soběstačnosti. Uvědomujeme si, že většina seniorů jsou lidé soběstační. Těm ostatním je třeba pomoci tak, aby zůstali důstojnými a plnoprávními občany.

Na tomto místě je třeba připomenout právo každého občana svobodně si zvolit místo, kde žije a kde zestárne. Každý z nás si přeje být doma. U starších, křehkých a často ne zcela samostatných občanů je toto přání ještě silnější. Musíme vyvinout veškeré úsilí k tomu, aby i ti senioři, kteří potřebují pomoc, mohli zůstat doma a nemuseli být „umístěni“ do ústavů.

O většinu z těch, kdo potřebují občasnou či každodenní pomoc, se starají jejich nejbližší – životní partner, děti či rodiče, příbuzní, sousedi či přátelé. Tito takzvaní neformální, svépomocní pečovatelé poskytují mnohem více péče než všechny instituce dohromady. Přesto se jim nedostává žádného ocenění ani žádné podpory.

„Podporujeme vzdělávání neformálních pečovatelů“

Uvědomujeme si potřebu podpořit práci neformálních pečovatelů a nabídnout jim možnosti vzdělávání. Každý, kdo s láskou pečuje o svého blízkého, chce pečovat co nejlépe a přivítá možnost naučit se správné péči. Velice důležitou součástí podpory neformálních pečovatelů jsou odlehčovací služby, kdy instituce na určitou krátkou dobu převezme péči a umožní tak těm, kdo pečují, odpočinout si, vzít si dovolenou či si vyřídit to, co je třeba a na co při každodenní péči nezbývá čas.

Velký prostor vidíme v roli obce při péči o své občany. Některé obce s velkým zájmem svým potřebným starším a zdravotně postiženým občanům pomáhají, jiné obce se o tuto oblast nezajímají. Vždy záleží na jednotlivcích, na někom, kdo se o pomoc zajímá a dovede ji zorganizovat. Chceme prohloubit odpovědnost obce za „její“ seniory a pomoci obcím efektivně organizovat zdravotní a sociální služby.

„Role obce v práci se seniory je klíčová a nezastupitelná“

Občané nejsou jen sportovci, žáci či kynologové, ale i senioři. Zaslouží si stejnou pozornost a podporu. Právě obec, její zastupitelé a pracovníci obecních úřadů nejlépe znají místní situaci i své spoluobčany a jejich potřeby. Obec může nejúčinněji podpořit seniora při jeho začleňování či návratu do života společnosti. Navrhujeme vytvořit provázaný systém komunitních sester, které budou odborně ve spolupráci s radnicemi organizovat zdravotní a sociální služby pro seniory v obcích.

Jistě se nevyhneme tomu, že někteří staří občané budou potřebovat takové služby, které již jejich rodina a blízcí nezvládnou. K tomu je zde celý systém zdravotních a sociálních služeb. Jde o služby terénní, poskytované v domácím prostředí klienta, služby ambulantní, za kterými klient dochází, a služby stacionární, kdy je klient ubytován v zařízení.

„Terénní, ambulantní i ústavní služby s cílem zachovat či vrátit klientovi soběstačnost“

U všech těchto služeb je zapotřebí na prvním místě usilovat o návrat klienta do jeho přirozeného prostředí. Služby musí být poskytovány primárně s cílem vrátit pacientovi soběstačnost, pomoci mu zůstat či vrátit se domů a postarat se o sebe sám, případně s pomocí rodiny. Zvláště umístění do lůžkového zařízení je často chybně chápáno jako konečný stav, kdy ani klient, ani jeho blízcí, ale ani profesionálové nepočítají s jeho návratem domů. To je velká chyba. Budeme podporovat takové zdravotní a sociální služby, které směřují k návratu soběstačnosti klienta.

Služby musí být poskytovány „na míru“ potřeb klienta. Kvalifikovaní odborníci, například již zmíněné komunitní sestry, mohou podle potřeb klienta navrhnout vhodnou kombinaci zdravotních a sociálních, terénních, ambulantních i lůžkových služeb a kombinovat je vhodně s péčí rodiny. Vše s cílem co možná největšího navrácení soběstačnosti klienta.

Při všech službách, ať zdravotních, tak sociálních, je potřeba důrazně trvat na jejich kvalitě. Cestou ke kvalitě je vytvoření standardů kvality, jejich důrazné vyžadování a kontrola, a jejich vývoj. Řada standardů již byla vytvořena, mnoho ještě chybí.

„Kvalitní služby ušité na míru potřeb klienta“

Existují standardy péče, ale chybí například standardy pro ubytování a další. Ruku na srdce, kdo z nás by chtěl dobrovolně trávit měsíce či roky (možná poslední) života například na

čtyřlůžkovém pokoji s lidmi, které předtím vůbec neznal? Prosadíme vytvoření takových standardů, které pomohou poskytovat zdravotní a sociální služby v odpovídající kvalitě.

Zvláštní pozornost si zasluhuje dostupnost služeb dlouhodobé péče. Zatímco ve větších městech a aglomeracích jsou služby dostupné bez větších problémů, ve venkovských oblastech je tomu právě naopak. Často v dostupném okruhu bydliště potřebného klienta nelze nalézt vůbec žádného poskytovatele žádané služby. To rozhodně změníme, především ve spolupráci s obcemi.

„Služby dlouhodobé péče“

Často hovoříme o službách zdravotních a službách sociálních. Organizačně jsou tyto služby v České republice zcela odděleny a jejich koordinace je věcí náhody. Připravujeme koncept dlouhodobé péče, kde chceme po vzoru mnoha nejen evropských zemí spojit poskytování sociálních a zdravotních služeb v rámci dlouhodobé péče do jednoho systému. Navrhne jeho oddělené organizování i financování.

Citlivým tématem je také péče o umírající. V České republice je tzv. hospicová a paliativní péče dostupná jenom části občanů zejména podle toho, kde žijí. Na komplexní péči, která zmírní fyzické i duševní utrpení, by však měl mít právo každý bez ohledu na své bydliště. Podpoříme proto rozšíření domácí i ústavní hospicové péče, abychom umožnili umírajícím lidem důstojný odchod ze života a jejich blízkým odpovídající podporu a péči.

„Otevřeme prostor pro soukromé poskytovatele služeb dlouhodobé péče a soukromé investice“

Systém dlouhodobé péče je chronicky podinvestován. Stavební stav i zařízení některých poskytovatelů služeb jsou sotva vyhovující, většinou však katastrofální. Veřejné prostředky na investice do zařízení dlouhodobé péče dlouhodobě chybí a nelze očekávat zlepšení. Přitom právem očekáváme větší poptávku po službách a plným právem chceme jejich vyšší kvalitu. Cestou z tohoto patu je otevření prostoru pro soukromé investory, soukromé poskytovatele služeb dlouhodobé péče. Pro ně jsou důležité jasné standardy kvality služeb, kterou společnost žádá, a jasná pravidla úhrady poskytnutých služeb. Podstatnou úlohu hraje navrhované oddělení financí pro dlouhodobou péči a odstranění bariér, které brání kombinovat veřejnou a privátní úhradu těchto služeb.

„Ponižující a nejisté dotace závislé na rozhodnutí úředníků nahradíme systémem platby za poskytnutou péči a její kvalitu“

Podílet se na úhradě služeb dlouhodobé péče je přirozené, odpovědnost nemůže nést pouze stát a obec, ale i rodina a klient sám. Otevřeme diskusi o vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům. Nevyhneme se změně v rozdělování veřejných prostředků z nenárokových a nejistých dotací na transparentní úhradu za poskytnuté či objednané služby. Úhrada poskytnutých (či objednávaných) služeb bude vázána na jejich kvalitu.

Nezmínili jsme další důležitá témata, jako je například křehkost seniorů ve veřejném i soukromém životě, problematika vysokého rizika sebevražd mezi seniory či nesmírně smutné téma násilí na seniorech, jejich zneužívání a týrání. Nezmínili jsme například ani mimořádný přínos linek důvěry či systémů krizové intervence. Všechna tato důležitá témata a mnoho dalších patří do okruhu otázek, na které při hledání postoje společnosti k dlouhověkosti musíme hledat a najít správné odpovědi.

Tento dokument není návodem pro vytvoření zvláštního volebního programu pro seniory. Tak jako jsou senioři součástí společnosti, jako je výzva dlouhověkosti výzvou pro celou společnost, musí být program pro dlouhověkost součástí programu pro všechny. Dlouhověkost je naším společným úspěchem a pouze společně budeme umět využít výhody, které nám přináší.